МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
Кафедра дефектології та фізичної реабілітації

ЛЕЩІЙ Н.П.

Методичні рекомендації до практичних занять і виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬО-КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти

Одеса – 2021

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 1 від 22 вересня 2021 року)

Лещій Н.П. Методичні рекомендації до практичних занять і виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Інноваційні технології в освітньо-корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта : Одеса, Університет Ушинського, 2021. 34 с.

Рецензенти:

– Пахомова Н. Г. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського.

– Одинець Т.Є. доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, завідувач кафедри фізичної терапії, ерготерапії та фізичної культури і спорту КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради».

Методичні рекомендації розроблено для допомоги здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта.Подано анотацію дисципліни, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, рекомендовану літературу, вимоги до знань і вмінь здобувачів, набутих у процесі вивчення дисципліни.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни……3
Анотація навчальної дисципліни……..4
Плани практичних занять та завдання для самостійної роботи…….6
Індивідуальні навчально-дослідні завдання……27
Критерії оцінювання……..29
Рекомендована література…….31

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів –5</td><td>Галузь знань
01 Освіта / Педагогіка</td><td colspan="2">Статус дисципліни:
Обов’язкова</td></tr>
<tr><td>Модулів – 1</td><td rowspan="5">Спеціальність
016 Спеціальна освіта</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 2</td><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td>Індивідуальне науково-дослідне завдання - тези</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин - 150</td><td>2-й</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="11">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 3,5
самостійної роботи студента – 9</td><td rowspan="11">Рівень вищої освіти:
другий (магістерський)</td><td>16 год.</td><td>6 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>28 год.</td><td>4 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>0 год.</td><td>0 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>86 год.</td><td>120 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання:</td></tr>
<tr><td>20 год.</td><td>20 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: екзамен</td></tr>
</table>

Примітка.
Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 41,5% : 58,5%
для заочної форми навчання – 7% : 93%

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Інноваційні технології в освітньо-корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами» в спеціальній освіті» у системі підготовки сучасних фахівців займає важливе місце серед нормативних навчальних дисциплін циклу професійної підготовки, її вивчення потребує особливої уваги здобувачів вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта», так як вона сприяє розвитку умінь і навичок, необхідних для організації освітнього процесу у спеціальних освітніх закладах в умовах реформування освіти відповідно до Закону України «Про освіту».

Мета навчальної дисципліни «Інноваційні технології в спеціальній освіті»: сформувати у здобувачів вищої освіти готовності до інноваційної діяльності в галузі спеціальної освіти; інтеграція та удосконалення знань здобувачів вищої освіти щодо здійснення корекційної функції професійної діяльності корекційного педагога; формування вмінь упровадження традиційних та інноваційних форм корекційної роботи з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку.

Очікувані програмні результати навчання

ПРН 3. Розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами, генерувати нові ідеї для удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб.

ПРН 10. Відшуковувати необхідні дані в науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати ці дані.

ПРН 13. Розробляти та реалізовувати заходи зі створення безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, забезпечувати його якість та ефективність освітнього процесу з урахуванням особливих освітніх потреб, можливостей та здібностей дітей.

Очікувані результати вивчення дисципліни

знати:

- теоретичні підходи щодо ролі інноваційних методик і технологій корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами;
- сутність різноманітних сучасних технологій корекційної роботи з дітьми із особливими освітніми потребами;
- шляхи реалізації заходів зі створення безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, забезпечення його якості та ефективності з урахуванням особливих освітніх потреб;

уміти:

- розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами, генерувати нові ідеї для удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб;
- створювати розвивально-корекційне, здоров'язбережувальне освітнє середовище, використовуючи інноваційний дидактичний матеріал для

навчання дітей з особливими освітніми потребами в спеціальних освітніх закладах;

- поєднувати в навчально-корекційному процесі елементи традиційних та інноваційних педагогічних технологій;

- використовувати надбання педагогів-новаторів, опираючись на діалектику взаємоперетворення інновацій і традицій.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати **такі компетентності:**

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Загальні компетентності:

ЗК-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово

ЗК-7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу
інформації з різних джерел.

ЗК-8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Спеціальні компетентності:

СК-1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-2. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами (залежно від спеціалізації).

СК-7. Здатність до організації освітнього процесу у спеціальних закладах дошкільної і загальної середньої освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.

СК-10. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та/або освітні проекти у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Міждисциплінарні зв'язки: «Актуальні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти», «Логопедичні технології та практикуми»

Опановуючи зміст навчальної дисципліни здобувач повинен дотримуватися принципів академічної доброчесності:

− самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

− покликання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

− дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

− надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема: Інноваційна діяльність корекційного (спеціального) педагога

Практичне заняття № 1 – 4 години

Круглий стіл: Інноваційна діяльність корекційного (спеціального) педагога

Завдання:

1.Сформулюйте власне визначення поняття «інноваційна діяльність корекційного (спеціального) педагога»

2. Схарактеризувати вимоги до освітнього рівня фахівців сучасного високотехнологічного виробництва. Який педагог потрібен сучасному закладу освіти?

Короткі теоретичні відомості

В даний час основною метою всебічної допомоги особам з особливими освітніми потребами є недопущення інвалідизації особистості внаслідок наявності у людини дефекту, підвищення рівня її функціонування. Метою її є виявлення та подолання недоліків у розвитку особистості дитини, допомога їй в успішному засвоєнні картини світу та адекватної інтеграції до соціуму. У число найважливіших завдань входить створення оптимальних умов для навчання, виховання, успішної корекції та компенсації порушених функцій, соціальної реабілітації та інтеграції у суспільство.

Сьогодні поняття спеціальна освіта являє собою не тільки диференційовану мережу спеціальних навчально-виховних установ, а систему комплексної корекційної підтримки та допомоги від народження до глибокої старості.

Спеціальна освіта здійснює необхідний міждисциплінарний підхід, профілактику відхилень у розвитку, раннє втручання, широкий обмін інформацією на міжнародному рівні.

Соціологічний аналіз та визначення перспектив розвитку спеціальної освіти вкрай необхідні розробки всіх основоположних документів. За старих часів статистика в цій області або не велася, або була суто закритою. Сучасний етап характеризується ретельним збором інформації, формуванням, поповненням та уточненням бази даних, яка використовується для планування побудови та розвитку розгалуженої, диференційованої мережі медичних, психолого-педагогічних, соціальних та інших установ, і навіть підготовки фахівців, які у них.

Рання реабілітація дітей з дизонтогенезом – одна з найбільш важливих проблем, від ступеня її вирішення багато в чому залежатиме стан інших проблем. Чим більше буде вкладено зусиль та коштів у ранню корекційну допомогу новонародженій дитині, тим менше доведеться витрачатися у майбутньому на реабілітацію. Насамперед раннє втручання (або рання інтервенція), особливо в психолого-педагогічному сенсі, мало займає місця у сучасному суспільстві. Основна корекційна робота починалася тільки тоді,

коли дитина досягала шкільного віку.

Створення широкого та різноманітного спектру спеціальних освітніх послуг. Спеціальна освіта є частиною системи загальної (масової) освіти, яка під впливом нових соціально-політичних та соціально-економічних причин зазнала значних змін - від безваріативності до широкого різноманітності як формою, так і за змістом. У зв'язку з цим по особливому постала проблема обґрунтування багаторівневої та диференційованої системи спеціального навчання. Пошук нових організаційних форм навчання пов'язаний насамперед із запровадженням інтегрованого (спільного) навчання, яке спрямоване не на сегрегацію (ізоляцію) однієї частини суспільства від іншої, а на консолідацію, створення єдиного суспільства людей із різними типами розвитку, особливостями та потребами.

Індивідуалізація програм корекційного впливу (навчання, виховання та розвитку) здійснюється під девізом «Кожній дитині - своя програма розвитку», і вона стала можливою лише за умов гуманізації системи освіти. В минулому індивідуальні програми також використовувалися, але вони розглядалися скоріше як виняток, а не як норма.

Розробка та впровадження нових інформаційних технологій - проблема, викликана сучасним рівнем розвитку науки та техніки. Комп'ютерні технології, сучасні засоби зв'язку, створення апаратури на цифровій основі та технології digital не тільки активно входять у життя людей інтелектуальних професій, але й ефективно працюють у системі корекційно-реабілітаційного процесу. Нові інформаційні технології успішно можуть компенсувати втрачений зір, слух, рухові та інші функції.

Проблематика досліджень визначає такі завдання «Корекційної педагогіки» на сучасному етапі:

– розробка концепцій щодо сутності порушень психофізичного розвитку, шляхів його компенсації та корекції; обґрунтування та створення системи спеціально організованої психолого-педагогічної допомоги (принципи, типи, структура);

– науково-методична підтримка діючої системи установ навчання та виховання (оновлення змісту освіти, створення корекційно-розвивальних програм);

– розробка методів педагогічного вивчення дітей та встановлення оптимальних умов їхнього розвитку;

– розробка технологій, сукупності методів, прийомів та засобів, корекційно-педагогічного на особистість;

– розробка форм і методів вивчення, узагальнення та впровадження практику передового педагогічного досвіду.

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризувати сучасні вимоги суспільства до колекційного педагога.

2. Описати вплив різних видів порушення зору на фізичний розвиток дитини.

Рекомендована література: [1], [2], [4].

Тема: Інформаційні технології та технічні засоби корекційного навчання
Практичне заняття № 2 – 2 години

Семінар: **Інформаційні технології та технічні засоби корекційного навчання**

Питання для обговорення:
1. Особливості інноваційної педагогічної діяльності.
2. Антиінноваційні бар'єри у професійній діяльності корекційного (спеціального) педагога.
3. Готовність до інноваційної діяльності як важлива професійна якість корекційного (спеціального) педагога.
4. Розвиток інноваційної поведінки корекційного (спеціального) педагога.

Короткі теоретичні відомості

Найважливішою тенденцією сучасності є процес інформатизації, яка передбачає широке використання інформаційних технологій (ІТ) як сукупності методів і технічних засобів, що дозволяють людині працювати з інформацією. У сучасному світі основним технічним засобом інформаційних технологій є комп'ютерна техніка. Інформаційні технології зорієнтовано на використання комп'ютерної техніки як технічного засобу.

Доцільність використання ІТ в освіті зумовлено їх дидактичними можливостями, які постійно розширюються з розвитком апаратно-програмних засобів і досліджень, а також технологічними й економічними перевагами.

Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній простір сприяє активному використанню мультимедійних програмних засобів у корекційно-розвитковій роботи з учнями, які мають різні порушення розвитку.

Активними засобами забезпечення доступу до освітніх послуг та їх якості визнано саме ІТ як засобів навчання, які впродовж років широко використовуються в практиці навчання дітей з особливими освітніми потребами. Встановлено, що вони допомагають частково, а інколи, спроможні навіть компенсувати недоліки розвитку дітей, полегшують їх соціалізацію, що набуває особливої актуальності в умовах включення дітей означеної категорії в загальноосвітню школу.

Стосовно програмного забезпечення створеного для роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями, то найбільш популярними є адаптовані до їхніх можливостей і потреб технології для роботи з текстом (текстові редактори), які забезпечують розширення словника дітей, сприяють підвищенню мотивації до навчання та роботи з текстом зокрема, полегшують виконання основних навчальних завдань.

Досить широке використання в системі спеціальної освіти отримали інформаційні технології та технічні засоби навчання. Застосування їх грає важливу роль для діагностики та корекції і компенсації вад розвитку дітей. Комп'ютерні технології здатні оживити важкий і тривалий корекційний

процес за рахунок новизни, реалістичності і динамічності зображення, використання анімованих зображень, відеоматеріалів, аудіозаписів. Використання комп‘ютерних програм робить заняття привабливими, стимулює зацікавленість, налаштовує на позитивний результат. Використання ІКТ в можна умовно розділити на два напрямки:

1. Опосередковане навчання та розвиток.

Використання глобальної мережі Інтернет. Можливості, що надаються різноманітними електронними ресурсами, дозволяють вирішити ряд завдань, актуальних для спеціалістів, що працюють у довкіллі.

По-перше, це додаткова інформація, яка з якихось причин не була знайдена у друкованих виданнях.

По-друге, це різноманітний ілюстративний матеріал як статичний, так і динамічний (анімація, відеоматеріали). Використання інтернет-ресурсів дозволяє зробити навчальний процес інформаційно змістовним, видовищним, комфортним.

2. Безпосередньо навчання. Використання розвиваючих комп‘ютерних програм. Використання мультимедійних презентацій. Насьогодні розроблено безліч комп‘ютерних ігор та програм для роботи з дітьми. Готові комп‘ютерні ігри в основному спрямовані на розвиток уваги і спостережливості, сприйняття, на вміння орієнтуватися в ігровій ситуації, на здійснення аналізу та синтезу, розвиток лексичної та граматичної ланки мовлення.

Використовуючи інформаційні комп‘ютерні технології на логопедичних заняттях, необхідно дотримуватися наступних принципів:

1. Принцип полісенсорного підходу до корекції мовленнєвих порушень. При якому слухове сприйняття інформації поєднується з опорою на зоровий контроль, що дозволяє задіяти збережені аналізатори і сприяє активізації компенсаторних механізмів. Візуалізація інформації відбувається на екрані монітора у вигляді доступних для дітей мультиплікаційних образів і символів. Елементи комп‘ютерного навчання допомагають формувати у дітей знакову функцію свідомості, що є вкрай важливим для їхнього мовленнєвого та інтелектуального розвитку. Принцип розвиваючого і диференційованого навчання дітей-логопатів. Комп‘ютерні технології передбачають можливість об‘єктивного визначення зон актуального і найближчого розвитку дітей із порушеннями мовлення.

2. Принцип системності і наступності навчання. Комп‘ютерні технології дають змогу працювати над системною корекцією і розвитком наступних характеристик: звуковимова, просодичні компоненти мовлення, фонематичний аналіз та синтез, фонематичних уявлень, лексикограматичних засобів мовлення, артикуляційної, дрібної та загальної моторики, зв‘язного мовлення. Комп‘ютерні технології дозволяють використовувати отримані раніше знання у процесі оволодіння новими, переходячи від простого до складного.

3. Принцип доступності навчання. Комп‘ютерні технології і методи їх подачі дітям відповідають віковим особливостям дітей. Завдання пропонуються дітям у ігровій формі.

4 Принцип індивідуального навчання. Комп‘ютерні технології призначені для індивідуальних і підгрупових занять і дозволяють побудувати корекційну роботу з урахування індивідуальних навчальних потреб та можливостей дітей.

5. Принцип об‘єктивної оцінки результатів діяльності дитини. Результати діяльності представляються візуально на екрані у вигляді мультиплікаційних образів і символів, що автоматично виключає суб‘єктивну оцінку.

6. Принцип ігрової стратегії і введення дитини у проблемну ситуацію. Ігровий принцип навчання з пред‘явленням користувачу конкретного завдання, яке варіюється в залежності від індивідуальних можливостей і корекційно-навчальних потреб, дозволяє ефективно вирішувати поставлені корекційні завдання і реалізувати на практиці дидактичні вимоги доступності комп‘ютерних засобів навчання.

7. Принцип виховуючого навчання. Використання комп‘ютерних технологій дозволяє виховувати у дітей вольові та моральні якості. Цьому сприяє і діяльність дитини, спрямована на вирішення проблемної ситуації, бажання досягнути необхідного результату, підвищена мотивація діяльності. Комп‘ютер, являючись найсучаснішим інструментом для обробки інформації, може слугувати потужним технічним засобом навчання і виконувати роль незамінного помічника у вихованні і навчанні дитини, а також у формуванні мовленнєвого і загального психічного розвитку дітей.

А отже, комп‘ютерні програми можна і потрібно використовувати в діяльності педагога для підвищення ефективності корекційного процесу. Таким чином, можна зробити наступні висновки: з доцільним використанням комп‘ютерних технічних засобів та інформаційних технологій у процесі діагностики, навчання, виховання та корекції ефективність роботи фахівця підвищується, а суб‘єктивний фактор зменшується до мінімуму.

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризувати комплекс «Живий Звук» як засіб, що призначений для проведення індивідуальних і фронтальних занять з розвитку, корекції слуху та мовлення у спеціальних дошкільних закладах, школах-інтернатах, технікумах та інститутах, а також логопедичних, сурдологопедичних кабінетах і в домашніх умовах.

2. Описати вплив порушення слуху на фізичний розвиток дитини та рівень фізичної підготовленості.

Рекомендована література: [3], [5], [7], [8].

Тема: Альтернативна система навчання комунікації «PECS»
Практичне заняття № 3 – 4 години

Питання для обговорення:

1. Мета використання альтернативної комунікації та групи користувачів додатковою та альтернативною комунікацією.
2. Сучасні засоби підтримуючої комунікації та їх характеристика.
3. Застосування невербальних засобів комунікації в спеціальній педагогіці.
4. Комунікація за допомогою графічних символів, технічних пристроїв.

Короткі теоретичні відомості

Комунікаційна система обміну зображеннями або PECS - це модифікована програма прикладного поведінкового аналізу (ABA) з раннього навчання невербальної символічної комунікації.

Дана програма не вчить усного мовлення безпосередньо, проте таке навчання сприяє розвитку мовлення у дитини з аутизмом - деякі діти після початку програми PECS починають використовувати спонтанну мову.

Навчання системі PECS відбувається у природному для дитини середовищі, в класі або вдома, під час її типових занять протягом дня. Навчання дитини такої комунікації відбувається з використанням позитивної поведінкової підтримки, яку називають підхід піраміди. Техніки навчання включають різні стратегії ABA, такі як об'єднання в ланцюг, підказки, моделювання та модифікації навколишнього середовища.

Система PECS дозволяє визначити поняття "комунікація" або "спілкування" способом, доступним для дитини з аутизмом. "Комунікація" - це обмін, для здійснення якого потрібен комунікативний партнер. Тобто дитина, не може щось сказати в повітря, і з повітря з'явиться те, що вона хоче отримати. Дитина повинна "звернутися" - підійти до партнера, привернути увагу партнера, і викласти своє прохання доступним (для дитини) і зрозумілим (для партнера) способом. І після цього партнер надасть дитині те, що вона просила.

Основні переваги використання системи PECS:

1. PECS - це програма, яка дозволяє швидко придбати базові функціональні навики комунікації.
2. За допомогою PECS можна швидше навчити дитину проявляти ініціативу і спонтанно вимовляти слова, ніж за допомогою навчання найменувань предметів, вокальної імітації, або посилення погляду.
3. За допомогою PECS спілкування для дитини з оточуючими людьми стає більш доступним і, таким чином, стає можливим узагальнення набутих вербальних навичок.

Система навчання PECS складається з декількох фаз, кожна з яких має свою мету:

– вступ в комунікацію - дорослий вчить дитину спілкуватися за допомогою карток;

– наполегливість і подолання відстані для комунікації - підвищення самостійності учня: він повинен навчитися показувати картку сам, без допомоги дорослого;

– вибрати потрібне зображення - дитина вчиться вибирати зображення сама з безлічі інших;

– структура пропозиції - учень поміщає зображення предмета на смужку для пропозиції, де написано «Я хочу»;

– прохання у відповідь на питання - за допомогою цієї смужки дитина вчиться відповідати на питання «Що ти хочеш?»;

– коментування - дитина вчиться відповідати на інші питання.

Ефективність PECS підтверджена багатьма дослідженнями. Це єдиний метод, який внесений у список Національного центру професійного розвитку з рекомендованих практик при роботі із дітьми та молоддю з труднощами у розвитку.

Завдання для самостійної роботи

Складання конспекту логопедичного заняття з використанням засобів альтернативної системі навчання комунікації «PECS.

Рекомендована література: [1], [2], [9], [10].

Тема: Навчання підтримуючої комунікації осіб з порушеннями фізичного та (або) психічного розвитку

Практичне заняття № 4 – 2 години

Питання для обговорення:

1. Охарактеризувати причини порушень фізичного та психічного розвитку дитини.
2. Роль фізичних вправ в поліпшенні психомоторного розвитку дитини.
3. Охарактеризувати наслідки фізичних та психічних вад розвитку дитини.

Короткі теоретичні відомості

Альтернативна і додаткова комунікація (англ. — alternative and augmentative communication), за визначенням Міжнародної спільноти з альтернативної та додаткової комунікації, — це набір інструментів і стратегій, які використовує людина, щоб виконувати щоденні завдання спілкування. Комунікація має різні форми, такі як мовлення, погляд, текст, вираз обличчя, дотик, рухи тіла та жести, жестова мова, символи, малюнки, використання пристроїв для генерації мовлення тощо.

При оцінці потреби дитини в АДК необхідно враховувати: модальність; складність; доступність; можливість використання. Алгоритм введення системи АДК має враховувати всі особливості когнітивного, інтелектуального, емоційного, соціального, комунікативного, моторного та мовленнєвого розвитку дитини. Механізм пізнання АДК має бути індивідуально адаптований під кожну конкретну особу з ООП. Фахівцям, які здійснюватимуть реалізацію процесу введення АДК, необхідно орієнтуватися на дані попередньо проведеного діагностичного обстеження, спиратися на рекомендації інших спеціалістів та зважати на власні діагностичні спостереження.

Важливо фіксувати успіхи людини в спілкуванні за допомогою різних засобів АДК та добирати найефективніші у кожному конкретному випадку методи корекційно-розвивальної роботи. У кожному освітньому закладі на період адаптації щодо визначення виду АДК, що підходить, необхідно виділити 3 місяці. За цей час спеціалісти повинні встигнути провести діагностичне спостереження та застосувати різні види АДК, відстежити їх ефективність.

Картки будуть корисні в корекційній та логопедичній роботі з порушенням комунікації у таких випадках:

– нерозуміння усної чи писемної мови;
– складність у розумінні та розрізненні складних і абстрактних понять;
– складність у формуванні висловлювання;
– труднощі розуміння й використання слів;
– порушення мовлення (вимови) внаслідок атрофії чи спазмованості

м’язів органів артикуляції тощо.

Показано використання АДК при таких мовленнєвих порушеннях — дизартрія, апраксія, афазія, афонія, що супроводжують різні неврологічні стани. Серед них: травматичні ураження мозку, бічний аміотрофічний склероз, церебральний параліч, синдром ізоляції, хвороба Паркінсона, інсульти, афазія тощо. Робота з символами АДК можлива при стабільних показниках життєвих функцій, ясній свідомості, відсутності вираженого больового синдрому та інших станів пацієнта (як вертиго та ін.), які можуть завадити процесу взаємодії.

Окрім пацієнта з мовленнєвими порушеннями, АДК рекомендоване для використання медичним працівникам, які здійснюють лікування та догляд за пацієнтом, реабілітаційній команді супроводу, родичам пацієнтів, іншим пацієнтам, які взаємодіють із людиною з мовленнєвими порушеннями, соціальним працівникам, іншим особам, з якими може взаємодіяти пацієнт. Багато госпіталізованих пацієнтів з мовленнєвими порушеннями не завжди можуть повідомити, що їм потрібна допомога, або не здатні ефективно комунікувати з оточуючими.

Для реабілітації мовлення та навичок комунікації важливо використовувати АДК з перших днів захворювання, якщо соматичний стан дає змогу спілкуватися. Також необхідно залучати родичів до використання АДК, адже реабілітація мовлення потребує часу і комплексних занять. Перешкоди в ефективній комунікації між пацієнтами й тими, хто надає допомогу, створюють пацієнтам додатковий стрес і збільшують ризик погіршення стану, якого можна було б уникнути, якби пацієнт міг повідомити про себе та свої відчуття.

Використання АДК дає змогу пацієнтам брати активну участь у прийнятті рішень щодо власного здоров’я та знижує можливі ризики в лікуванні й додаткові витрати, пов’язані з ними. Під час перебування пацієнта в лікарні АДК виконує короткострокові цілі, але подальша реабілітація потребує АДК, які б забезпечили функціональну та ефективну комунікацію в повсякденному житті.

Застосування засобів АДК в освітньому процесі позитивно впливає на:

– розуміння матеріалу, що вивчається;
– активність учня на уроці; підвищення мотивації до навчання;
– практичне застосування вивченого;
– визначення труднощів у засвоєнні певного матеріалу.

У дошкільному віці важливо виявити особливості мовленнєвого та комунікативного розвитку дитини й побудувати систему засобів АДК, яка буде підходити якнайкраще. Упродовж кількох років дитина буде накопичувати необхідний словниковий запас для повноцінного спілкування. У молодшому шкільному та підлітковому віці важливо давати дитині можливість спілкуватися за допомогою різних видів АДК та намагатися стимулювати вербальне мовлення.

Якщо дитина використовує певний вид АДК у повсякденному спілкуванні, колектив навчального закладу має використовувати його і під час

занять, і впродовж виховних заходів.

Це допоможе дитині налагодити стосунки у колективі та підтримає її розвиток. Під час навчання дорослих людей, які мають мовленнєві порушення, необхідно застосовувати засоби АДК не лише для відновлення мовленнєвих навичок, але й з метою професійної перекваліфікації або формування нових компетенцій, адаптації до соціуму.

Важливо розуміти, що засоби АДК для дорослих людей мають бути розроблені з урахуванням особливостей їхнього сприйняття, психіки та емоційного реагування. Альтернативна і додаткова комунікація має підтримувати не лише навчальний процес, але й допомагати налагоджувати взаємини між учасниками освітнього процесу.

За інклюзивної форми навчання застосування засобів АДК в освіті набуває ще більшої важливості. За умов використання АДК кожна людина, що має порушення мовлення, отримає необмежений доступ до спілкування та взаємодії. Засоби АДК в навчальному процесі допомагають підтримати мотивацію до спілкування, налагодити комунікацію, спростити процес соціальної інтеграції людей з мовленнєвими порушеннями.

Завдання для самостійної роботи

1. Складання конспекту оздоровчої гімнастики для дітей молодшого шкільного віку.

2. Скласти комплекс звукової дихальної гімнастики.

Рекомендована література: [3], [4], [5].

Тема: Використання інноваційних здоров'язбережувальних технологій у системі корекційної роботи

Практичне заняття № 5 – 4 години

Питання для обговорення:

1. Які переваги використання горизонтального пластичного балету: пластик-шоу-класик?

2. Таласотерапія для дітей, її види та характеристика.

3.Ботмерівська гімнастика – шлях до здорового способу життя.

4.Психогімнастика як інноваційна технологія в корекційній роботі з дітьми.

Короткі теоретичні відомості

Ще в 1990 році українським фахівцем Миколою Єфименком були сформульовані теоретико-методичні основи горизонтального пластичного балету (або пластик-шоу), до складу якого тепер входять більше 30 дочірніх напрямів.

Це – унікальна естетико-оздоровча система, в основу якої покладено принципи природного фізичного виховання, великі можливості музики та театралізованої рухової діяльності. Пластик-шоу можуть займатися практично всі охочі незалежно від віку, комплекції і фізичної підготовленості. Горизонтальний пластичний балет (ГПБ) – це нова, вітчизняна альтернативна система фізичного виховання, спортивного тренування, корекції, оздоровлення та творчого (хореографічного) самовираження дітей і дорослих засобами рухів, музики та театралізації.

ГПБ складається з п'яти умовних методичних поверхів:

1) дитячий пластик-шоу;

2) групові оздоровчі тренінги для дорослих;

3) театралізовані постанови номерів пластик-шоу (як вид мистецтва);

4) корекційно-профілактичний пластик-шоу (корекція церебрального, цервікального і люмбального типу рухових порушень);

5) Планета ТАНТРІС (танок за участю двох дорослих, де є Він і Вона) – методика фізичного та духовного вдосконалення людини.

В понятті «горизонтальний» закладені лежачо-горизонтовані пози і рухи, які становлять основу авторської системи тренувань і виконуються чітко в еволюційній послідовності. Термін «пластичний» доводить, що головним в тренінгу з пластик-шоу є відносно повільний, спокійний, плавний стиль рухів. Спостерігаючи за природою людини, М. Єфименко поклав плавні і повільні рухи у фундамент всієї технології. Вона виключає швидкі, різкі, «вибухові» вправи, які призводять до травмування хребетного стовбура. Це нагадує котячий стиль рухів, який сконцентрований на внутрішніх м'язових напруженнях, а вже потім виявлений зовні.

Вагоме значення в горизонтальному пластичному балеті має природна краса рухів, їх виразність, витонченість, закінченість. Кожна композиція

пластик-шоу несе в собі «драматичний заряд» і повинна показувати визначену єдність і боротьбу протилежностей (наприклад, добра і зла, позитивних та негативних героїв).

Велику увагу слід приділяти міміці, «пантомімі», щоб достатньо точно передати виразом обличчя і рухами внутрішній світ і емоційні переживання. Отже, умовний Театр горизонтального пластичного балету можна віднести до одного з напрямів арт-терапії на перехресті трьох дивовижних за своєю потужністю і красою напрямів: Педагогіки, Спорту та Мистецтва. В системі М. Єфименка важливе значення надається естетичності, природній красі рухів, їх витонченості, виразності, музикальності, образності, самовираженню (виразності), хореографічності, елементам драматургії та ін., що єднає її з театром.

Родзинкою горизонтального пластичного балету, що суттєво відрізняє його від інших оздоровчих технологій, є сюжетно-ігрова канва, яка вкрай необхідна в роботі з дітьми дошкільного віку. В основу авторського Театру горизонтального пластичного балету покладені такі принципи:

– філогенетичний принцип (втілення в систему логіки онтогенезу) (М. Бернштейн, М. Єфименко);

– принцип предметності (за допомогою виконання ручних предметно-маніпулятивних дій стимулюється мовленнєвий та загальний психічний розвиток дітей);

– принцип первинності м’язового релізу (вивільнення) (Ю. Чикуров, F. Alexander, W. Reich, I. Rolf);

– вібраційно-хвильовий принцип вправляння (М. Єфименко, М. Кудряшов) – використання в тренінгах для дошкільників можливостей механічної вібрації та феномена хвилі.

Безперечно, певною мірою всі ці якості належить виховувати як у хлопчиків, так і в дівчаток. У контексті міркувань М. Єфименка йдеться про окремі заняття, на яких має домінувати виховання статевих ознак. Очевидно, є певний сенс у його твердженнях, що ігри для дівчаток і хлопчиків мають бути різними. Так, типовими для хлопчиків можуть бути ігри «Запорозькі козаки», «Астронавти», «Юні матроси», «Рятівники», «Десантники», «Ніндзя», «Прикордонники» «Скелелази», для дівчаток — «Бджілки», «Метелики», «Сонечко», «Із життя квітів», «Зірочки», «Рибки», «Ляльковий магазин», «Народжені морем» та ін.

Значний вплив на формування статевої ідентифікації у процесі фізичного виховання має відповідне забезпечення занять — атрибути, музика, кольори, емоційне забарвлення спілкування педагога з вихованцями, його тембр голосу, тон команд. У педагогічній технології «Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей» як форму фізичної активності дітей застосовують обґрунтований її автором горизонтальний пластичний балет («пластик-шоу»).

Найважливішими в ньому є музичність, хореографічність, естетичність. У відчутті музики і музичному самовираженні М. Єфименко передбачає такі етапи: – рухово-танцювальна наслідувальна діяльність (робити те, що робить

педагог, наслідуючи його рухи); – частково-наслідувальна рухова танцювальна діяльність (діти частково наслідують вихователя, а також імпровізують); – вільний стиль (цілковите музичне і пластичне самовираження дітей відповідно до музичної композиції).

Слово «горизонтальний» у назві пластичного балету означає дотримання сформульованого автором технології першого принципу — «йти за логікою природи».

Відповідно до нього розроблено всі пози в програмах «пластик-шоу»:

– вправи у позах лежачи на спині; – вправи у позах лежачи на животі;

– вправи у позі на боці; – вправи у перевертаннях із спини на живіт і навпаки;

– вправи у позі сидячи та ін. Обов'язковою умовою програми горизонтального пластичного балету є вихідна стартова поза лежачи на спині, руки вздовж тулуба, тіло розслаблене і спокійне.

Завершувати програму повинна поза стоячи на колінах, спина випрямлена і ніби витягнута доверху, руки простягнуті «до Сонця» (до Бога), пальці рук випрямлені і розведені, погляд спрямований доверху і вперед. Філософський смисл цієї пози означає радість життю, Сонцю, новому дню, природі, присутньому в кожній людині божественному началу, яке визначає гармонію Всесвіту.

На кінчиках пальців рук, особливо великого пальця, розміщені входи енергетичних каналів, які єднають організм людини з Космосом. У такому положенні, стверджує педагогічна технологія, організм підзаряджається необхідною для повноцінної життєдіяльності енергією. Усі рухи у «пластик-шоу» мають бути плавними, м'якими, пластичними. Вправи виконують під відповідну музику, з використанням елементів хореографії, яка є естетичною складовою рухової активності дітей.

Горизонтальний пластичний балет як новий синтетичний напрям у фізичному вихованні дітей об'єднує все позитивне, чим багаті художня гімнастика, аеробіка, балет, брейкданс, шейпінг, акробатика, музичні заняття. Він успішно замінює комплекс гімнастики пробудження. Скорочені його програми можна використовувати як фізкультурні хвилинки, фізкультурні паузи, фізкультурні розваги і свята.

Технологія М. Єфименка є оригінальною системою фізичного виховання дітей, розвивальний ефект якої поширюється на загальний розумовий і духовний розвиток. На думку автора дана технологія у найближче десятиліття стане основою „комплексної педагогіки життя”.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти перелік вправ горизонтального пластичного балету для розвитку координації дитини.

2. Скласти комплекс партерної гімнастики для розвитку гнучкості у дітей молодшого шкільного віку.

Рекомендована література: [1], [2], [3], [7].

Тема: Нетрадиційні методи спеціальної педагогіки
Практичне заняття № 6 – 4 години

Питання для обговорення:

1. Нетрадиційні методи лікування та реабілітації: офіційні й неофіційні.
2. Методи альтернативної медицини.
3. Лікувально-оздоровчі системи країн Сходу та традиційні школи європейської натуропатії, народна медицина слов'ян.
4. Фітотерапія, ароматерапія, дієтотерапія, фаунотерапія, ампелотерапія й енотерапія.
5. Лекотека як нова форма соціалізації та освіти дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими порушеннями фізичного, інтелектуального, психічного, психологічного розвитку та сенсорними порушеннями.

Короткі теоретичні відомості

Слово "лекотека" ("lekotek") походить від шведського "leko", що означає "іграшка", і грецького "tek" - "збори", "колекція". Перша Лекотека була заснована у 1963 році в університетській клініці Стокгольма з ініціативи батьків та педагогів з метою пом'якшити психотравмуючий вплив госпіталізації на дітей за допомогою гри. Перша американська Лекотека була відкрита в 1980 році. Зараз у США розвинена мережа Лекотек для дітей із проблемами у розвитку та їх сімей. Лекотеки полегшують дітям з інвалідністю входження в соціум, допомагають їм адаптуватися швидше та легше до сімейного та суспільного життя. Нам вдалося познайомитись з досвідом роботи Лекотек служб міжнародної гуманітарної допомоги дітям-інвалідам "KEYSTONE Human Services International" (США, Пенсільванія). У Лекотеках США передбачається залучення до ігрової діяльності всіх охочих членів сім'ї.

Умови проведення терапевтичного ігрового сеансу Лекотека:

1. Повага до унікальної природи дитини.
2. Зв'язок спеціаліста з дитиною - це безпосереднє переживання розвитку.
3. Акцент робиться на сьогоднішніх відносинах, що продовжуються.

(Робота починається з того стану (або моменту), в якому зараз знаходиться дитина, робота йде безпосередньо з її почуттями, а не з проблемами, симптомами чи їх причинами).

4. Фахівець розглядає кожну ситуацію як унікальну, безпосередньо переживаний досвід, який визначає те, які ігрові методи та техніки слід використовувати.
5. Фахівець послідовно та терпляче надає дитині допомога у пошуку самого себе, допомагає йому творчо та відповідально підходити до використання своїх здібностей та можливостей.
6. Дитина під час ігрового терапевтичного сеансу переживає знайомство із самим собою та зі спеціалістом Лекотеки, який приймає його таким, яким він є.

7. Фахівець Лекотеки заохочує вільне вербальне та невербальне самовираження дитини, дитина отримує свободу висловити самого себе в ігрових діях і в промові, що супроводжує ситуацію ігри.

Принципи терапевтичного ігрового сеансу, яким слідує фахівець Лекотеки:

1. Усвідомлення унікальності процесу терапевтичного ігрового сеансу.

2. Гнучкість фахівця, його готовність прийняти дитину таким, який він є (приймати усі його прояви).

3. Віра в дитину з обмеженими можливостями здоров'я, дитини-інваліда як у цільну та самоцінну особистість з необмеженим потенціалом до розвитку.

4. Необхідність пошуку спеціальних способів спілкування з дитиною, враховують його особливості.

5. У процесі гри фахівцем надається допомога дитині в переживанні відчуття необмеженої свободи з метою подальшого розуміння та прийняття (на рівні, що визначається можливостями дитини) тих правил, які визначають та структурують ситуацію.

Робота з малюками, які відвідують Лекотеку, дуже цікава та складна справа. Так як кожна дитина має свій характер патології, свої особливості у розвитку, для кожної дитини на основі комплексної діагностики формується індивідуальна програма розвитку.

Умовно дітей, які відвідують Лекотеку, можна поділити на три групи:

1. Діти з раннім дитячим аутизмом.

2. Діти з дитячим церебральним паралічем та іншими руховими порушеннями.

3. Діти із затримкою психомоторного розвитку.

Логопедичні заняття проводяться у присутності батьків, щоб вони засвоювали правильний стиль спілкування з дитиною, освоювали основні прийоми роботи для проведення занять вдома.

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть та наведіть приклади офіційних та неофіційних нетрадиційних методів лікування та реабілітації.

2. Опишіть та наведіть приклади лікувально-оздоровчих систем країн Сходу та традиційних шкіл європейської натуропатії, народної медицини слов’ян.

Рекомендована література: [8], [9], [11].

Тема: Технології розвитку дрібної та артикуляційної моторики
Практичне заняття № 7 – 4 години

Питання для обговорення:

1. Розвиток дрібної моторики з використанням пісочної терапії.
2. Технологія застосовування «Сухого басейну» для розвитку дрібної моторики.
3. Технологія розвитку дрібної моторики засобами кінезітерапії та пальчикових ігор.

Короткі теоретичні відомості

Регулярні вправи на розвиток моторики , пальчикова гімнастика поліпшують розвиток пізнавальних процесів, діяльність серцево-судинної і травної систем, розумові здібності дитини, зменшують емоційне напруження, розвивають координацію рухів, силу і спритність рук, підтримують життєвий тонус. Вони здатні поліпшити вимову багатьох звуків, а значить – розвивати мовлення дитини.

Ураховуючи оздоровчий вплив на організм стану дрібної моторики кожного пальця, потрібно вчити ще з раннього віку координовано і спритно ними маніпулювати. Варто звертати увагу на опанування простими, але водночас життєво важливими вміннями – тримати чашку, ложку, олівці, вмиватися. Наприклад, якщо чотирирічний малюк не вміє доносити у пригорщі воду до обличчя – це означає, що у нього затримується розвиток дрібної мускулатури, і дитині необхідна пальчикова гімнастика.

Тренування пальців рук дітей покращує не лише рухові можливості дитини, а й розвиток психічних і мовленнєвих навичок. У свою чергу, формування рухів руки тісно пов’язане з розвитком рухового аналізатора і зорового сприймання, різних видів чутливості, просторового орієнтування, координації рухів тощо. Рухи рук тісно пов’язані з мовленням, вони є одним з факторів його формування. Рухи пальців стимулюють розвиток центральної нервової системи і прискорюють розвиток мовлення дитини. Тому так важливо, працюючи з дітьми (особливо з тими, у яких є порушення мови), приділяти увагу розвитку функції дрібних м’язів.

Рівень розвитку дрібної моторики – один із показників інтелектуальної готовності до шкільного навчання. Дитина, в якої добре розвинена дрібна моторика, вміє логічно мислити, у неї достатньо розвинуті пам'ять, увага, зв’язне мовлення.

Недостатній розвиток зорового сприймання, уваги, та, зокрема дрібної моторики призводить до ряду проблем і виникнення негативного ставлення до навчання. Саме тому робота з розвитку дрібної моторики має починатися задовго д вступу в школу. Психологи, педагоги та батьки, які надають увагу вправам, іграм, різноманітним завданням на розвиток дрібної моторики та координації рухів руки, вирішують одночасно декілька проблем: по-перше, впливають на загальний інтелектуальний розвиток дитини, по-друге, покращують розвиток мовлення малюка, по-третє, готують до оволодіння навичками письма.

Із самого раннього віку необхідно починати роботу з розвитку дрібної моторики. Така робота повинна проводитися регулярно, тільки тоді можна досягти хороших результатів від спеціальних вправ. Завдання з розвитку рухів пальців руки мають приносити дитині радість, не повинні викликати перевтомлення. Велике значення в цих іграх має текст. Він має бути веселим, доступним для дітей такого віку. Необхідно пояснювати значення тих або інших рухів чи положень пальців, зацікавлювати дітей у виконанні цих рухів, створювати позитивний емоційний настрій.

Як сприяти розвитку пальців рук

Щоб сприяти розвитку пальців рук і тим самим розвивати дитину, можна використати у роботі з дошкільниками таке:

1. Маленьким дітям масажувати пальчики, впливаючи тим самим на активні точки, пов'язані з корою головного мозку. Щоденний масаж кисті рук дитини м'якими рухами та розминання кожного пальчика, долоньки, зовнішнього боку кисті, а також передпліччя дуже корисний. Він чудово активізує мовні центри мозку. Крім того, такий масаж позитивно впливає на імунітет, на загальний розвиток дитини, поліпшує контакт із нею.

2. Ліплення із різних матеріалів (тісто, пластилін, глина). Окрім очевидного творчого самовираження, дитина розвиває гнучкість і рухливість пальців.

Ліпити з пластиліну можна починати вже у два роки, головне – добирати доступні завдання і не забувати мити руки дитині. Якщо ви боїтеся пластиліну, виготовте для маляти солоне тісто. Гра принесе задоволення незалежно від результату.

Ось рецепт солоного тіста: мука – сіль – вода – соняшникова олія. На стакан муки беремо стакан солі, 2-3 стакана води, столова ложка масла. Перемішати і замісити. Якщо тісто ліпиться погано, додати води.

Тісто можна довго зберігати в холодильнику в целофановому пакеті. Щоб виліплені фігурки стали твердими, запікайте їх у духовці, що довше, то краще. Затверділі фігурки можна розфарбувати фарбами. Щоразу, коли ви готуєте справжнє тісто, давайте шматочок і маляті.

3. Ванни з крупами. Нехай дитина занурює руки у крупи, перебирає перемішані горох і квасолю, а потім і дрібніші крупи, пересипає їх з однієї посудини в іншу, розтирає в руках. Така ванна сприятиме розвитку координації пальчиків.

4. Мозаїка. При складанні різноманітних ігор – мозаїк покращується дрібна моторика рук малюка, розвивається кмітливість і творчі здібності.

5.Ігри – шнурування Марії Монтессорі розвивають сенсомоторну координацію, дрібну моторику рук, просторове орієнтування, сприяють розумінню понять «угорі», «внизу», «справа», «зліва», формують навички шнурування (шнурування, зав'язування шнурка на бант), сприяють розвитку мови, розвивають творчі здібності.

6. Ігри з ґудзиками та намистинками. Нанизування на нитку намистинок, застібання ґудзиків, перебирання пальцями намиста – прості й корисні вправи для розвитку дрібної моторики рук.

7. Пазли. Яскраві картинки розвивають увагу, кмітливість, зір і дрібну моторику рук.

8. Катання долонькою дерев'яних і гумових м'ячиків по рівній поверхні. Таке заняття масажує долоні та покращує координацію рухів кисті.

9. Ігри з прищіпками. Чіпляння прищіпок до картонних кружечків чи інших предметів розвиває дрібну моторику трьох основних пальців руки: великого, вказівного й середнього.

10. Плескання в долоні тихо і голосно в різному темпі. Можна барабанити, постукувати всіма пальцями обох рук та столу.

11. Малювання, розфарбовування, штрихування.

12. Вирізання ножицями.

13. Ігри з піском, водою.

14. «Резиночка». Для цієї вправи можна використовувати резинку для волосся діаметром 4-5 см. Усі пальці вставляються в резинку. Завдання в тому, щоб, рухаючи всіма пальцями пересунути резинку на 360 градусів спочатку в один, потім в інший бік. Виконується однією, потім іншою рукою.

Пальчикова гімнастика

Важливою частиною роботи з розвитку дрібної моторики є пальчикова гімнастика. Ці ігри дуже емоційні, захоплюючі, сприяють розвитку мовлення та творчості. Їх можна проводити як у садочку, так і вдома. « Пальчикові ігри» начеб то відтворюють реальність навколишнього світу – предметів, тварин, людей, їхню діяльність, явища природи. Під час «пальчикових ігор» діти, повторюючи рухи дорослих, активізують моторику рук і мовлення.

«Пальчикові ігри» - це інсценування римованих розповідей, казок за допомогою пальчиків. У багатьох іграх необхідна участь обох рук, що дає можливість дітям орієнтуватися в поняттях «праворуч», «ліворуч», «вгорі», «внизу», тощо.

На початку та в кінці гри необхідно включати вправи на розслаблення, щоб зняти зайве напруження у м'язах. Це може бути погладжування від кінців пальців до долоні, легке порушування, помахування руками. Оскільки недостатня сформованість дрібної моторики пальців спостерігається в переважної більшості дітей, таку роботу потрібно проводити з усіма дітьми.

Пальчикову гімнастику розпочинають із найпростіших вправ зі знайомства із своїми пальчиками – з їхніми назвами, призначеннями. Комплекси пальчикової гімнастики та окремі її елементи застосовують в індивідуальній роботі з дітьми або в невеликих підгрупах, уводять до фізкультхвилинок, перед малюванням, ліпленням, аплікацією та конструюванням.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти конспект заняття з розвитку дрібної та артикуляційної моторики.
2. Практичне проведення заняття в групі.

Рекомендована література: [1], [5], [6].

Тема: Технологія розвитку артикуляційної моторики за допомогою логопедичного та зондового масажів

Практичне заняття № 8 – 4 години

Питання для обговорення:

1. Роль логопедичного та зондового масажів в розвитку артикуляційної моторики.

2. Фізіологічні аспекти артикуляції.

Короткі теоретичні відомості

Логопедичний масаж, спрямований на корекцію порушень моторики периферійної частини органів мовлення у дітей, необхідно здійснювати з урахуванням рівня (глибини) порушень артикуляційної і дихальної моторики, місця локалізації порушення (губи, нижня щелепа, язик, язичок тощо), особливостей тонусу м'язів органів артикуляції (наявності млявого чи спастичного тонусу м'язів), а також в загальному моторних та інтелектуальних можливостей дитини (вибір пози при проведенні корекційної роботи, доступних для розуміння та виконання дитиною вправ і завдань).

Перед проведенням логопедичного масажу, в першу чергу, необхідно подбати про створення відповідних умов. Для цього необхідно спеціально оформити логопедичний кабінет. У ньому має стояти кушетка, або тумба, на яку зручно покласти дитину. Може бути спеціально відведене місце з розстеленим матом, циліндрами, м'ячем тощо відповідної якості, які можна дезинфікувати. Також можна встановити крісло з високою і м'якою спинкою та підлокітниками. Обов'язково у логопедичному кабінеті де буде проводитися масаж має бути умивальник та засоби для догляду за інструментарієм (наприклад стерилізатор), засоби гігієни (мило, рушники, Одноразові гумові рукавички, простирадла для того, щоб застелити мат, кушетку тощо). О. Архіпова також вказувала на необхідність при проведенні логопедичного масажу знайти і розташувати дитину «в рефлексзаборонну позицію», тобто у позицію, у якій у неї б не проявлялися патологічні рефлекси і їй було б зручно і комфортно.

Масаж проводять чисто вимитими руками, спеціально розробленими зондами або пристосованими для масажу індивідуальними засобами гігієни (зубною щіткою з обрізаними щетинками, спеціальними валиками, чайною ложкою тощо). На даному етапі найбільш відомим автором-розробником зондів вважається Л. Новікова, проте є й інші зразки зондів, автори-розробники яких не настільки популярні (В. Богуцький, О. Жуліна тощо), а то і взагалі невідомі. Зонди повинні бути виготовлені з нержавіючої сталі, а також для виготовлення кулькових зондів може бути використано ебоніт. Кульку садять на сталевий стержень без клею, міцно вкручуючи так, щоб вона не злетіла. Саме при роботі з такими зондами можна дотримуватися усіх належних санітарно-гігієнічних вимог. Отож, при користуванні зондами обов'язково дотримуються заходів гігієни: їх дезинфікують методом сухої стерилізації чи кип'ятять у дистильованій воді. До користування і відразу ж після проведеного масажу зонди миють під проточною водою з мильним розчином (найбільш підходить для нього дитяче мило), висушують їх, а потім

ще протирають етиловим спиртом. У випадку підвищеної потреби дотримуватися заходів гігієни зонди можна обмотувати стерильним бинтом. Починають обмотку з ручки і закінчують ручкою так, щоб обидва кінці бинта у процесі роботи знаходилися у руці того, хто проводитиме масаж. Такі заходи необхідні для того, щоб у процесі роботи у ротовій порожнині бинт не злетів і не потрапив у дихальне горло. Після масажу бинт знімають і викидають, а зонди дезинфікують уже описаними засобами. Зберігають спеціальний інструментарій у коробці, викладеній стерильною марлею чи бинтом. Зверху вони теж мають бути накриті стерильною тканиною, рушником, марлею чи бинтом. Також їх можна тримати у фізрозчині. З метою дотримання заходів гігієни на сучасному етапі рекомендовано використовувати для рук стерильні гумові рукавички, або при виконанні окремих прийомів обмотувати пальці стерильним бинтом (який є гідрофобним і не слизьким).

Логопедичний масаж рекомендовано застосовувати з метою корекції артикуляційної та мімічної моторики. Зокрема, його елементи можна використовувати при наявності у дітей органічної дислалії обумовленої наявністю короткої під'язикової вуздечки чи прогенії.

Метою корекційної роботи при наявності у дітей короткої під'язикової вуздечки є її розтягування, формування вміння витягувати язик вперед і піднімати його вверх. При наявності неправильного прикусу – прогенії – метою є витягування нижньої щелепи вперед, нормалізація прикусу дитини. Також корекційну роботу ззастосуванням логопедичного масажу організовують з ринолаліками, особливо при наявності у них незрощення твердого, м'якого піднебіння і язичка.

Метою її проведення є регуляція тонусу спинки язика, укріплення кінчика язика, а також окремо проводиться робота по забезпечення активності м'якого піднебіння і язичка з метою відновлення відновлення ротового видиху. При наявності у дітей, суровідно, незрощення верхньої губи слід також проводити масаж з метою укріплення тонусу м'язів губ. Найвираженіше артикуляційна моторика порушена у дітей з дизартрією (анартрією).

В залежності від симптоматики, яку діагностують при цьому порушенні мовлення визначають і цільову усатновку при проведенні логопедичного масажу. Зокрема, при наявності млявості – метою є активізація тих груп мязів, які були уражені. При спастичній симптоматиці та наявності гіперкінезів – метою проведення корекційної роботи буде – регуляція тонусу уражених м'язів.

Також, при наявності тяжких порушень мовлення: при розумовій відсталості, при моторній алалії – елементи логопедичного масажу можна застосовувати з метою стимуляції кінестетичного відчуття в межах визначених груп м'язів органів артикуляції з метою формування уявлення про артикуляцію окремих звуків мовлення.

Завдання для самостійної роботи

1. Відобразити схематично технологію розвитку артикуляційної моторики за допомогою логопедичного та зондового масажів.

2. Скласти комплекс звукової дихальної гімнастики.

Рекомендована література: [4], [5], [6].

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)

Підготувати тези навчальної доповіді на електронному і паперовому носіях, виступити на семінарському занятті (протягом семестру).

1 Альтернативна система навчання комунікації «PECS»
2 Асистивні технології в освітньому середовищі сучасної спеціальної та інклюзивної школи
3 Особливості інноваційної педагогічної діяльності
4 Готовність до інноваційної діяльності як важлива професійна якість корекційного педагога
5 Інноваційні технології подолання усного мовлення
6 Ритмопластика як інноваційний підхід у системі корекційної роботи з дітьми
7 Технології мовленнєво-рухової ритміки в систему корекційної роботи
8 Використання анімалотерапії в спеціальній педагогіці.
9 Нетрадиційні методи реабілітації в спеціальній педагогіці
10 Використання методу Су-Джок у роботі логопеда
11 Використання ЛЕГО- технологій у логопедичній роботі
12 Пісочна терапія як засіб розвитку дрібної моторики для дітей з особливими потребами
13 Методики масажу і самомасажу в корекційній та лікувальній педагогіці
14 Технологія штучної локальної гіпо- та гіпертермії з подолання салівації
15 Інноваційні технології розвитку дрібної моторики у дітей з порушеннями мовлення
16 Технології розвитку артикуляційної моторики
17 Розвиток слухової уваги, слухової пам’яті та фонематичного сприймання за методикою Н. Чевельової
18 Розвиток фонематичного сприймання як передумова формування складової структури слова за методикою С. Большакової
19 Розвиток мовленнєвого дихання і голосу засобами вокалотерапії
20 Використання технології біологічного зворотного зв’язку в роботі логопеда як засобу корекції мовлення

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач виявляє особливі творчі здібності, уміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, уміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили
Добре (82-89 В)	Здобувач вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв’язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна
Добре (74-81 С)	Здобувач вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; загалом самостійно

	застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об’єктів

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА РІЗНИМИ ВИДАМИ РОБОТИ

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	1 бал	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичні завдання за умови сторонньої допомоги.
	2 бали	Знання здобувача є достатньо повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи.
	3 бали	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Не припускається помилок при їхньому виконанні.
	4 бали	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях Здобувач виступає експертом практичних завдань, що виконали однокурсники. Застосовує креативний підхід, наявність обґрунтованої власної позиції, пропозицій щодо розв’язання проблеми, визначення перспектив розвитку досліджуваної проблеми.
Самостійна робота	1 бал	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	2 бали	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує систематичної допомоги викладача.
	3 бали	Здобувач самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує

		практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами.
	4 бали	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацію у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання. Застосовує креативний підхід, наявність обґрунтованої власної позиції, пропозицій щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив розвитку досліджуваної проблеми.
ІНДЗ	0-5	Здобувач не бере участь у виконанні ІНДЗ, чи підготував тези без використання допоміжної літератури, які не розкривають питання запропонованої теми.
	6-10	Здобувач підготував доповідь, використовуючи допоміжну літературу, але питання теми висвітлено на 50-70%.
	11-16	Здобувач підготував презентацію з глибоким аналізом запропонованих та використаних літературних джерел, питання теми висвітлено на 100%.
Екзамен	0 балів	Відповіді на запитання відсутні.
	1–5 балів	Відповіді на запитання неповні, невпевнені. Відсутні приклади практичного використання.
	6–10 балів	Здобувач вищої освіти не вміє логічно думати, робити власні висновки. Відповіді на запитання формальні, книжкові. Не наведено прикладів практичного використання в освітньому процесі
	11–15 балів	Відповіді на запитання загалом правильні, проте наявні помилки у визначеннях. Здобувач вищої освіти намагається робити власні висновки, наводить приклади практичного використання в освітньому процесі.
	16–20 балів	Здобувач вищої освіти вміє розмірковувати, робити власні висновки. Відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЕКЗАМЕН)

Поточний контроль (практичні заняття,	ІНДЗ	екзаме	Сума

самостійна робота, ІНДЗ)				н	
Теми	Бали	Разом			
Тема 1	0–8	0–64	0–16	0–20	0–100
Тема 2	0–8				
Тема 3	0–8				
Тема 4	0–8				
Тема 5	0–8				
Тема 6	0–8				
Тема 7	0–8				
Тема 8	0–8				

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 3-є вид., доповн. Київ: Академвидав, 2015.

2. Лещій Н.П. Застосування фізкультурно-оздоровчої програми у дітей зі складними порушеннями розвитку для корекції фізичного розвитку та психоемоційного стану. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2020. Вип. 2(101). С. 121-132.

3. Марченко І.С. Педагогічні технології комунікативного розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Київ : ДІА, 2016. 148 с.

4. Пахомова Н.Г. Актуальні проблеми спеціальної освіти: навч. посіб. для студ. спец. 016 «Спеціальна освіта». Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. 329 с.

5. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання: навчальний посібник. А. В. Гета, В. М. Заіка, В. В. Коваленко та ін.; за заг. ред. Ю.Г.Носенко. Полтава : ПУЕТ, 2018. 261 с.

Допоміжна

1. Дичківська І.М. Кондуктивна педагогіка як ефективний метод абілітації дітей з особливими потребами. *Мат-ли Других Міжнародних педагогічних читань пам'яті професора Т. І. Понімaнської «Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти»*, Рівне, 15-16 жовтня 2019. С. 55-56.

2. Крутій К.Л., Зданевич Л.В. Сторітеллінг : мистецтво розповідання, або Як зацікавити й мотивувати дітей. *Дошкільне виховання*. 2017. No 7. С. 2-6.

3. Садова І. Арт-терапія як ефективна технологія соціалізації дітей з ООП у сучасних умовах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології,* 2017, No 1 (65). С. 270- 279.

4. Стасенко В.Г., Фоменко О.А. Інноваційні терапевтичні технології роботи з особливими дітьми. *Дитина з особливими потребами. Інклюзивна освіта. Дефектологія. Корекційна педагогіка.* No 5 (41). Травень 2018.

5. Стратегії підготовки фахівців у вищих навчальних закладах до

роботи з дітьми в сучасному освітньому просторі / за ред. Г.О. Лопатіної; Н.Г. Пахомова, О.О. Лінник, О.В. Ревуцька та ін. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В, 2016. 436 с.

6. Федорова С.В., Барчево А.А. Використання техніки сторітеллінг в роботі з дітьми дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2017. No 16. С. 515-518.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт.
2. URL : http://www.mon.gov.ua
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційни й сайтURL : http://www.nbuv.gov.ua/
4. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт. URL : http://odnb.odessa.ua/.
5. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт. URL : https://library.pdpu.edu.ua/
6. http://www.ussf.kiev.ua
7. URL : http://logopediya.com/

Підписано до друку 4.09.2021.
Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60х88/19 Зам. № 1409/21.

Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М.О. м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76
info@aprel.od.ua
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.